

Teresa Kolber

Nazwiska od nazw rzemieślników (na podstawie ksiąg metrykalnych dawnego dekanatu wadowickiego)

Artykuł niniejszy jest próbą ukazania procesu kształtowania się nazw własnych w dawnym dekanacie wadowickim na przykładzie nazwisk od nazw rzemieślników¹. Zebrany materiał antroponimiczny obejmuje 62 nazwiska (łącznie formy podstawowe, bezsufiksalne i derywowane).

Istnieją dwa sposoby tworzenia nazw osobowych od pospolitych: 1. przez onimizację, czyli przejście ze zbioru apelatywów (*nomen appellativum*) do zbioru antroponimów (*nomen proprium*); 2. przez derywację słowotwórczą – nazwotwórczą (Cieślakowa 1990: 5; Skowronek 1996: 293). Onimizacja może nastąpić w wyniku derywacji stylistycznej (metaforyczne użycie tego wyrazu), a następnie semantycznej (utrata związku znaczeniowego z motywującym apelatywem), bądź tylko w wyniku derywacji semantycznej. Proces przenoszenia apelatywów do grupy nazw własnych zwany jest też translokacją (Kowalik-Kaleta 1983: 236).

Oto szczegółowa analiza semantyczno-słowotwórcza zebranych nazwisk.

Od ap. *bednarz* 'rzemieślnik wyrabiający naczynia klepkowe' SL, SW, SJPDor, KSGP².

BEDNARZ, BEDNAR (36)³ – *Bednarz* Ch 1695; Franciscus *Bednar* Wa I 10, 1789⁴
(od ap. *bednarz*, por. NAp 7, RymNP I 26, SNW: 13 140 razy)

¹ Zebrany materiał pochodzi z *Ksiąg zmarłych (Libri mortuorum)* z lat 1786–1939 z 14 parafii, należących do dziewiętnastowiecznego dekanatu wadowickiego.

² Wyjaśnienie wszystkich skrótów podaję na koncu artykułu.

³ W nawiasie podaję ilość rodzin lub osób noszących to nazwisko w całym wykorzystanym materiale.

⁴ Zawsze przytaczam pierwsze użycie danego nazwiska na terenie całego dekanatu wadowickiego, potem matronimica i patronimica oraz ewentualne odmianki gwarowe, a następnie podaję lokalizację cytatu, czyli nazwę wsi, numer tomu, strony i rok zapisu. Z uwagi iż wszystkie cytaty pochodzą z *Ksiąg zmarłych*, z wyjątkiem materiałów z parafii Chocznia, zawierających wypisy zarówno z *Ksiąg zmarłych*, jak i z *Ksiąg chrztów (Libri baptisatorum)* i *Ksiąg ślubów (Libri copulatorum)*, nie podaję nazwy skró-

- BEDNARZAŁKA, BEDNARZONKA** (*f*) – Margaretha *Bednarzonka* In II 3, 1787; Anastazja *Bednarzka* Ra I 10, 1793 (od n. os. *Bednarz*)
- BEDNARKA** (*f*) – Dorothea *Bednarka* In I 2, 1757 (od n. os. *Bednarz*)
- BEDNARCZYK** (42) – Sebastianus *Bednarczyk* In I 19, 1765 (od n. os. *Bednarz*, por. wyżej, przyr. *-czyk*, por. BuSąd I 60, RymNP I 26, SNW: 15 944 razy)
- BEDNARCZYKOWA** (*f*) – Thecla *Bednarczykowa* S I 33, 1796 (od n. os. *Bednarczyk*)
- BEDNAREK** (4) – Anna *Bednarek* A 1921 (od n. os. *Bednarz*, por. wyżej, przyr. *-ek*, por. BuSąd I 60, RymNP I 26, SNW: 18 587 razy)
- BEDNAROWICZ** (7) – Taddaus *Bednarowicz* Wa II A 159, 1871 (od n. os. *Bednarz*, por. wyżej, przyr. *-owicz*, por. NAp 7, RymNP I 26, SNW: 649 razy)
- BEDNARSKI** (14) – Nicolaus *Bednarski* A 1789 (od n. os. *Bednarz*, por. wyżej lub od n. m. *Bednary* – wś, poznań., NmPol, przyr. *-ski*, por. NOdm 4, RymNP I 26, SNW: 15 231 razy)

Od ap. *ceglarz* ‘robotnik wyrabiający cegły, strycharz’, ‘właściciel cegielni’ SL, SW, SJPDor.

- CEGLARZ** (1) – Adalbertus *Ceglarz* Wa I 20, 1791 (od ap. *ceglarz*, por. RoNS I 116, RymNP I 68, SNW: 1184 razy)
- CEGLARSKI** (3) – Mathias *Ceglarski* Wa I 112, 1811 (od n. os. *Ceglarz*, por. wyżej, przyr. *-ski*, por. RoNS I 116, RymNP I 68, SNW: 1670 razy)

Od ap. *cieśla* ‘rzemieślnik ciosający budulec, wykonujący roboty ciesielskie’ SL, SW, SJPDor, KSGP.

- CIEŚLAK** (1) – Josephus *Cieślak* Wa II A 271, 1879 (od n. os. *Cieśla*, ta od ap. *cieśla*, przyr. *-ak*, por. BuNT I 75, RymNP I 97, SNW: 26 889 razy)
- CIESIELSKI** (2) – Petrus *Ciesielski* A 1823 (od n. os. *Cieśla*, por. **CIEŚLAK**, lub od n. m. *Cieśle* – wś, kiel., NmPol, przyr. *-ski*, por. NOdm 27, RymNP I 97, SNW: 24 411 razy)
- CIEŚLAWSKI** (2) – Joannis *Cieślowski* Wa II B 103, 1895 (od n. os. *Cieśla*, por. **CIEŚLAK**, przyr. *-awski*, por. RoNS I 143, RymNP I 97, SNW: 287 razy)
- CIEŚLEWSKI, CIEŚŁOWSKI** (3) – Victoria *Cieślowski* A 1847; Stanislaus *Cieślewski* Wa II B 332, 1904 (od n. os. *Cieśla*, por. **CIEŚLAK**, przyr. *-ewski* (*-owski*), por. RymNP I 97, SNW *Cieślewski*: 188 razy, *Cieślowski*: 173 razy)
- CIEŚŁOWSKA** (*f*) – Thecla *Cieślowska* F II 1832 (od n. os. *Cieślowski*)
- CIEŚLIK, CISLIK** (9) – Joannes *Cieślik* S I 18, 1791; Josephus *Cislik* Wa I 358, 1845 (od n. os. *Cieśla*, por. **CIEŚLAK**, przyr. *-ik*, por. BuSąd I 115, RymNP I 97, SNW *Cieślik*: 15 022 razy, *Cislik*: 1 raz)
- CIEŚLICZANKA** (*f*) – Catharina *Cieśliczanka* S I 35, 1797 (od n. os. *Cieślik*)
- CIEŚLIC(Z)KA** (*f*) – Francisca *Cieślicka* S III 26, 1847 (od n. os. *Cieślik*)

tu Przytaczam także materiały z parafii Andrychów, gdzie korzystałam z *Indeksu Libri mortuorum*: nie podaję tu skrótu źródła. W nawiasie [...] podaję męską formę nazwiska zrekonstruowaną na podstawie formy żeńskiej.

Od łac. ap. *faber* 'rzemieślnik, rękodzielnik, kowal' SŁŚ.

FABER (24) – Martinus *Faber* BD I 5, 1789; (od łac. ap. *faber*, por. NŁac 59, RymNP I 183, SNW: 2474 razy)

FABRZONKA (*f*) – Catharina *Fabrzonka* BŚr I 42, 1816 (od n. os. *Faber*)

FABRZYNA (*f*) – Catharina *Fabrzyzna* BD I 22, 1797 (od n. os. *Faber*)

FABROWICZ (1) – Helena *Fabrowicz* Wa III 215, 1926 (od n. os. *Faber*, por. wyżej, przyr. *-owicz*, por. NŁac 59, RymNP I 183, SNW: 175 razy)

FABRZYK (1) – Andreas *Fabrzyk* F I 1771 (od n. os. *Faber*, por. wyżej, przyr. *-yk* (<-*ik*), SNW: brak)

Od niem. ap. *Flaschner* 'rzemieślnik wyrabiający butelki [cynowe lub drewniane]'.
FLASIŃSKI (1) – Martinus *Flasiński* Wa I 41, 1795 (od n. os. *Flaś*, por. niżej, przyr. *-iński*, por. SNW: 702 razy)

FLASZ (1) – Catharina *Flasz* Wa I 40, 1795 (od skróconej formy *Flaschner*, por. NG 52 lub od niem. n. os. *Flasche* ← *die Flasche* 'cynowa albo drewniana butelka', por. SNW: 207 razy)

FLASZYŃSKI (4) – Agatha *Flaszyński* Wa I 63, 1799 (od n. os. *Flasz*, por. wyżej, przyr. *-iński* (*-yński*), por. SNW: 450 razy)

FLASZYŃSKA (*f*) – Victoria *Flaszyńska* Wa I 119, 1813 (od n. os. *Flaszyński*)

FLAŚ (1) – *Flaś* Carolus Wa I 244, 1834; *Flas* Rosalia Wa II A 341, 1883 (od n. os. *Flasz*, por. **FLASZ**, przyr. *-aś*, por. SNW: 1 raz)

Od ap. *gancarz*, gw. *gancarz* 'ten, co garnki robi, zdun', 'ten, co garnki sprzedaje' SL, SW, SJPDor, KSGP.

GANCARZ (18) – Blasius *Gancarz* Wa I 1, 1786 (od ap. *gancarz*, gw. *gancarz*, por. BuNT I 110, RymNP I 220, SNW: 3423 razy)

GANCARKA (*f*) – Regina *Gancarka* Wa I 50, 1797 (od n. os. *Gancarz*)

GANCARCZYK, GANCZARCZYK (5) – Joannes *Gancarczyk* A 1855; Mathias *Ganczarczyk* In I 2, 1756 (od n. os. *Gancarz*, por. wyżej, przyr. *-czyk*, hiperpoprawność *-c- > -cz-*, por. BuNT I 110, RymNP I 220, SNW *Gancarczyk*: 1476 razy, *Ganczarczyk*: 119 razy)

Od ap. *garbarz* 'rzemieślnik, wyprawiający skóry zwierzęce garbnikami', 'ten, co bije w skórę, co garbuje komu skórę' SL, SW, SJPDor, KSGP.

GARBARCZYK (1) – Josephus *Garbarczyk* Wa III 295, 1932 (od n. os. *Garbarz*, ta od ap. *garbarz*, przyr. *-czyk*, por. RymNP I 218, SNW: 1412 razy)

Od ap. stp. i gw. *gonciarz, gontarz* 'ten, co robi gonty albo nimi dachy pokrywa' SL, SW, SJPDor.

GĄCIARSKI, GONCZARSKI (1) – Joannes *Gonczański* Woź II 69, 1858; Josephus *Gąciarski* Woź III 52, 1896 (od n. os. *Gonciarz*, ta od ap. stp. i gw. *gonciarz, gontarz*, przyr. *-ski*, hiperpoprawność *-c- > -cz-*, por. RymNP I 254, SNW *Gąciarski*: 32 razy, *Gonczański*: 17 razy)

Od ap. *kołodziej* 'stelmach, rzemieślnik, robiący koła do wozów' SL, SW, SJPDor, KSGP.

KOŁODZIEJ (7) – Susanna *Kołodziej* F I 1774 (od ap. *kołodziej*, por. NAp 116, RymNP I 428, SNW: 26 054 razy)

KOŁODZIEJKA (f) – Catharina *Kołodziejka* KI I 74, 1806 (od n. os. *Kołodziej*)

KOŁODZIEJONKA (f) – Margaritha *Kołodziejonka* KI I 59, 1804 (od n. os. *Kołodziej*)

KOŁODZIEJCZYK (8) – Agnes *Kołodziejczyk* F I 1770 (od n. os. *Kołodziej*, por. wyżej, przyr. *-czyk*, por. RymNP I 428, SNW: 20 812 razy)

KOŁODZIŃSKI (2) – Francisca *Kołodziński* In II 130, 1828 (od n. os. *Kołodziej*, por. wyżej, przyr. *-iński* (<*-ejski*), por. RymNP I 428, SNW: 855 razy)

KOŁODZIŃSKA (f) – Catharina *Kołodzińska* P II 1836 (od n. os. *Kołodziński*)

Od ap. *kotlarz*, stp. *kocielnik* 'rzemieślnik wyrabiający różne przedmioty z miedzi, np. kotły, rondle itp.', 'człowiek odmiennie od sąsiadów się noszący' SL, SW, SJPDor, KSGP.

KOTLARSKI (6) – Josephus *Kotlarski* Wie II 629, 1841 (od n. os. *Kotlarz*, ta od ap. *kotlarz*, przyr. *-ski*, por. RymNP I 421, SNW: 1415 razy)

Od ap. *kowal* 'rzemieślnik wyrabiający grubsze rzeczy z żelaza', 'dzieciol', przren. 'student albo uczeń pilny, ale niezdolny' SL, SW, SJPDor, KSGP.

KOWAL (3) – Maria *Kowal* A 1795 (od ap. *kowal*, por. NAp 124, RymNP I 452, SNW: 16 034 razy)

KOWAŁA (4) – Martinus *Kowała* A 1847 (od n. os. *Kowal*, por. wyżej, zmiana paradygmatu fleksyjnego $-ø > -a$, por. RymNP I 452, SNW: 625 razy)

KOWALANY (1) – Ludovica *Kowalany* A 1905 (od n. os. *Kowal* lub *Kowała*, por. wyżej, przyr. *-any*, por. SNW: brak)

KOWALCZYK (30) – Catharina *Kowalczyk* In I 18, 1764 (od n. os. *Kowal*, por. wyżej, przyr. *-czyk* lub od ap. *kowalczyk* 'czeladnik albo chłopiec kowalski' SL, SW, SJPDor, por. NAp 124, RymNP I 452, SNW: 87 690 razy)

KOWALCZYCZKA (f) – Catharina *Kowalczyczka* Lg I 25, 1799 (od n. os. *Kowalczyk*)

KOWALCZYKOWA (f) – Margaretha *Kowalczykowa* In I 11, 1761 (od n. os. *Kowalczyk*)

KOWALCZYKÓWNA (f) – Regina *Kowalczykowna* Chrz I 4, 1790; Magdalena *Kowalczykowna* Woź I 3, 1786 (od n. os. *Kowalczyk*)

KOWALIK (7) – Mathias *Kowalik* In II 7, 1791 (od n. os. *Kowal*, por. wyżej, przyr. *-ik*, NAp 124, RymNP I 452, SNW: 21 893 razy)

KOWALCZĄKA (f) – Ludovica *Kowalcząka* Ra I 78, 1835 (od n. os. *Kowalik*)

KOWALIKOWA (f) – Catharina *Kowalikowa* In II 26, 1800 (od n. os. *Kowalik*)

KOWALIKÓWNA (f) – Anna *Kowalikowna* In II 37, 1806 (od n. os. *Kowalik*)

KOWALSKI (8) – Anna *Kowalski* In I 20, 1766 (od n. os. *Kowal* lub od n. os. *Kowala*, por. wyżej, lub od n. m. *Kowala* – wś, krak., *Kowale* – wś, biel., NmPol, przyr. *-ski*, por. NODm 85, RymNP I 452, SNW: 131 940 razy)

KOWALSKA (f) – Eugenia *Kowalska* Wit III 45, 1873 (od n. os. *Kowalski*)

Od ap. *krawiec* ‘rzemieślnik robiący ubrania’, *zart.* ‘rymarz’, ‘żałobnik, posługacz pogrzebowy’ SL, SW, SJPDor, KSGP.

KRAWCZYK, KRAFCZYK (6) – Sophia *Krafczyk* P I 1826; Agnes *Krawczyk* TI III 3, 1777 (od n. os. *Krawiec*, ta od ap. *krawiec*, przyr. *-ik (-yk)* lub od ap. *krawczyk* ‘czeladnik albo chłopiec, terminator krawiecki’ SL, SW, SJPDor, zmiana fonetyczna *-w- > -f-*, por. BuNT I 185, RymNP I 461, SNW *Krawczyk*: 58 246 razy, *Krafczyk*: 365 razy)

KRAWCZYKOWA (f) – Regina *Krawczykowa* In I 18, 1764 (od n. os. *Krawczyk*)

Od ap. *kuśnierz*, gw. *kuśmierz* ‘rzemieślnik wyrabiający futra i w ogóle wyroby futrzane ze skór zwierzęcych’ SL, SW, SJPDor.

KUŚNIERZ, KUŚMIERZ (3) – Francisca *Kuśnierz* A 1939, Helena *Kuśmierz* F IV 1884 (od ap. *kuśnierz*, gw. *kuśmierz*, por. BuNT I 199, RymNP I 498, SNW *Kuśnierz*: 3 309 razy, *Kuśmierz*: 2682 razy)

[KUŚNIERZEWSKI], KUŚNIERZESKI (1) – Romana *Kuśnierzski* A 1936 (od n. os. *Kuśnierz*, por. wyżej lub od n. m. *Kuśnierz* – wś, bydg. NmPol V 506, przyr. *-eski (<-ewski)*, uproszczenie grupy spółgłoskowej *-wsk- > -sk-*, por. RymNP I 49, SNW *Kuśnierzski*: brak, *Kuśnierzewski*: 35 razy)

Od ap. *młynarz* ‘rzemieślnik zajmujący się mieleniem zboża w młynie’ SL, SW, SJPDor, KSGP.

MŁYNARCZYK (1) – Joannes *Młynarczyk* Wa I 47, 1796 (od n. os. *Młynarz*, ta od ap. *młynarz*, przyr. *-czyk* lub od ap. *młynarczyk* ‘czeladnik, chłopiec młynarski; pomocnik młynarza’ SL, SW, SJPDor, por. BuNT I 239, RymNP II 109, SNW: 10 690 razy)

MŁYNARSKI (2) – Agnes *Młynarski* Wa I 112, 1811 (od n. os. *Młynarz*, por. MŁYNARCZYK lub od n. m. *Młynarze* – wś, pow. makowski, SG, przyr. *-ski*, por. SNW: 4589 razy)

MŁYNARSKA (f) – Anna *Młynarska* Wa I 111, 1811 (od n. os. *Młynarski*)

Od ap. *niciarz* ‘ten, co wyrabia albo sprzedaje nici’ SL, SW, SJPDor.

NICIARZ (1) – Ludovicus *Niciarz* Wa III 293, 1932 (od ap. *niciarz*, por. RymNP II 147, SNW: 136 razy)

Od ap. *papiernik* ‘fabrykant papieru’, ‘ten, co handluje papierem’, *przen.* ‘biuralista, ciągle w papierach grzebiący, ślęczący nad papierami, mól’ SL, SW, SJPDor.

PAPIERNIK (4) – Valentinus *Papiernik* Wa I 49, 1797 (od ap. *papiernik*, por. RymNP II 206, SNW: 2005 razy)

Od ap. stp. *paśnik* 'rzemieślnik robiący pasy, trzośnik', 'ten, co sprzedaje pasy', 'drabinki, za które kładzie się paszę dla owiec', 'pastwisko. szczególnie ogrodzone' SL, SW, SJPDor, KSGP.

PAŚNIK (1) – Antonius *Paśnik* Wa II B 412, 1911 (od ap. stp. *paśnik*, por. NAp 209, RymNP II 214, SNW: 1133 razy)

Od ap. *piekarz* 'ten, co trudni się pieczeniem pieczywa' SL, SW, SJPDor, KSGP.

PIEKARCZYK (7) – Joannes *Piekarczyk* In II 1. 1786 (od n. os. *Piekarz*, ta od ap. *piekarz*, przyr. *-czyk* lub od ap. *piekarczyk* 'terminator piekarski, czeladnik piekarski' SL, SW, SJPDor, por. BuNT II 26, RymNP II 232, SNW: 2876 razy)

PIEKARCZYCZONKA (f) – Sophia *Piekarczyczonka* In II 117, 1825 (od n. os. *Piekarczyk*)

PIEKARCZYCZKA (f) – Anna *Piekarczyczka* In II 143, 1831 (od n. os. *Piekarczyk*)

PIEKARCZYKOWA (f) – Catharina *Piekarczykowa* In II 110. 1823 (od n. os. *Piekarczyk*)

Od ap. *piernikarz* 'ten, co wypieka pierniki, fabrykant pierników, miodownik' SL, SW, SJPDor.

PIERNIKARZ (2) – Josephus *Piernikarz* A 1846 (od ap. *piernikarz*, por. RymNP II 234, SNW: 25 razy)

Od ap. *pilarz* 'ten, co robi pily', 'robotnik pilujący drzewa', 'przezwisko' SL, SW, KSGP.

PILARZ (3) – Gregorius *Pilarz* Wa I 221, 1831 (od ap. *pilarz*, por. RymNP II 239, SNW: 1701 razy)

PILARCZYK (4) – Adalbertus *Pilarczyk* Wa I 227, 1832 (od n. os. *Pilarz*, por. wyżej, przyr. *-czyk* lub od ap. *pilarczyk* 'czeladnik pilarski' SL, SW, por. RymNP II 239, SNW: 4267 razy)

PILARSKI (3) – Simon *Pilarski* Wa I 184, 1829 (od n. os. *Pilarz*, por. wyżej, lub od n. m. *Pilarz* – os., pow. kaliski, SG, przyr. *-ski*, por. RymNP II 239, SNW: 8544 razy)

Od ap. *piwowar* 'ten, co piwo warzy, robi, fabrykant piwa' SL, SW, SJPDor, KSGP.

PIWOWARCZYK (4) – Catharina *Piwowarczyk* A 1790 (od n. os. *Piwowar*, ta od ap. *piwowar*, przyr. *-czyk* lub od ap. *piwowarczyk* 'czeladnik albo uczeń piwowarski', 'syn piwowara', 'piwowar na małą skalę' SL, SW, SJPDor, por. RymNP II 246, SNW: 8193 razy)

Od ap. *powroźnik* 'rzemieślnik wyrabiający sznury, powrozy, szpagaty itp.', 'człowiek zasługujący na skrępowanie powrozami' SL, SW, SJPDor, KSGP.

POWROŹNIK (3) – Antonius *Powroźnik* A 1799 (od ap. *powroźnik*, por. RymNP II 289, SNW: 1968 razy)

Od ap. *prochownik* 'fabrykant prochu strzelniczego', *pogard.* 'ten, co siedział w prochowni, zbrodniarz, kajdaniarz' SL, SW, SJPDor, KSGP.

PROCHOWNIK (3) – Hedvigis *Prochownik* A 1815 (od ap. *prochownik*, por. RymNP II 298, SNW: 909 razy)

Od ap. *rzemieniarz* 'ten, co rzemienie robi' SW.

RZEMIENIARZ (2) – Joannes *Rzemieniarz* P 1850 (od ap. *rzemieniarz*, por. RymNP II 382, SNW: 20 razy)

Od ap. *rzeźnik* 'rzemieślnik, który zabija bydło i mięso sprzedaje', *przen.* 'człowiek okrutny, krwiożerczy, lubiący, umiejący zabijać' SL, SW, SJPDor, KSGP.

RZEŹNIK (1) – Francisca *Rzeźnik* Wa I 522, 1852 (od ap. *rzeźnik*, por. NAp 260, RymNP II 384, SNW: 3436 razy)

Od ap. *smolarz* 'ten, co wypala czyli pędzi z drzewa smołę i handluje nią', 'ten, co smaruje smołą' SL, SW, SJPDor.

SMOLARZ (2) – Joannes *Smolarz* F IV 1872 (od ap. *smolarz*, por. RymNP II 453, SNW: 1296 razy)

Od ap. *solarz* 'robotnik zajmujący się soleniem mięsa', 'przekupień solny', 'ten, co handluje solą; prasoł' SL, SW, SJPDor.

[SOLORZ] (1) – *Soloska* [*Solorzka*] P II 1870 (od ap. *solarz*, por. RymNP II 460, gw. ścieśnienie artykulacyjne -*ś*- > -*o*-, por. SNW: 161 razy)

Od ap. *stalmach*, *stelmach* 'rzemieślnik wyrabiający korpusy, czyli pudła powozów, bryczek i części drewniane, kołodziej' SL, SW.

STALMACH (1) – Michael *Stalmach* In II 4, 1789 (od ap. *stalmach*, *stelmach*, niem. *Stellmacher*, por. NAp 287, RymNP II 482, SNW: 1 502 razy)

STALMASZONKA (*f*) – Francisca *Stalmaszonka* In II 138, 1830 (od n. os. *Stalmach*)

Od ap. *stolarz* 'rzemieślnik robiący z drzewa sprzęty, meble, części budynków itp.' SL, SW, SJPDor.

STOLARZ (3) – Mathaus *Stolarz* F II 1823 (od ap. *stolarz*, por. RymNP II 488, SNW: 2139 razy)

Od ap. *szewc* 'rzemieślnik robiący obuwie i naprawiający je' SL, SW, SJPDor, KSGP.

SZEW CZYK, SZEFCZYK (2) – Paulus *Szefczyk* F II 1825; Franciscus *Szewczyk* In III 5, 1837 (od n. os. *Szewc*, ta od ap. *szewc*, przyr. -*ik* (-*yk*) lub od ap. *szewczyk* 'czeladnik szewski lub syn szewca' SL, SW, SJPDor, KSGP, ubezdźwięcznienie w śródgłosiu -*w*- > -*f*-, por. NAp 308, RymNP II 537, SNW Szewczyk: 38 264 razy, Szefczyk: 128 razy)

Od ap. *szklarz* 'rzemieślnik wprawiający szyby', 'ten, co handluje szkłem; wstawia szyby do okien', *przen.* 'blagier, łgarz, kłamca, paliwoda' SW, SJPDor.

SZKLARSKI, SKLARSKI (2) – Magdalena *Szklarski* A 1805; Francisca *Sklarski* A 1814 (od n. os. *Szklarz*, ta od ap. *szklarz*, lub od n. m. *Szklary* – wś, pow. sarnocki, SG, *przyr.* -ski, mazurzenie -sz- >-s-, por. RymNP II 538, SNW Szklarski: 2026 razy, Sklarski: 16 razy)

SZKLARSKA (f) – Margaritha *Szklarska* A 1805 (od n. os. *Szklarski*)

Od ap. *ślusarz*, stp. *ślosarz*, *ślosar* 'rzemieślnik trudniący się wyrabianiem zamków, kluczy, krat, okuć drzwi, okien itp. drobnych przedmiotów żelaznych i stalowych', 'robotnik w ślusarni' SL, SW, SJPDor, KSGP.

ŚLOSARCZYK (3) – Stephanus *Ślosarczyk* Wa I 4, 1787 (od n. os. *Ślusarz*, ta od ap. *ślusarz*, stp. *ślosarz*, *ślosar*, *przyr.* -czyk lub od ap. *ślusarczyk* 'czeladnik ślusarski' SL, SW, SJPDor, KSGP, por. NAP 312, RymNP II 580, też niem. *Schlosser*, por. NG 226, SNW: 387 razy)

ŚLOSARSKI (3) – Agnes *Ślosarski* A 1824 (od n. os. *Ślusarz*, por. **ŚLOSARCZYK**, *przyr.* -ski, por. RymNP II 579, SNW: 59 razy)

Od ap. *węglarz* 'robotnik trudniący się zwęglaniem drzewa', 'ten, co handluje węglem, co utrzymuje skład węgla', 'dziś woźnica rozwożący węgiel' SL, SW, SJPDor.

WĘGLARZ (1) – Carolina *Węglarz* A 1888 (od ap. *węglarz*, por. RymNP II 669, SNW: 3438 razy)

Nazwisk, które powstały z motywujących je apelatywów w wyniku procesu animizacji, jest w badanych księgach 21. Nazwiska te charakteryzuje bezsufiksalna budowa słowotwórcza, np. *Bednarz*, *Cieśla* i inne.

Drugą grupę stanowią nazwiska motywowane przez wyrazy pospolite, utworzone w wyniku derywacji słowotwórczej. Są to formacje z sufiksami:

-ik (-yk) lub -czyk (7 nazw.: *Bednarczyk*, *Cieślik*, *Fabrzyk*, *Gancarczyk*, *Garbarczyk*, *Kołodziejczyk*, *Kowalik*);

-ak (1 nazw.: *Cieślak*);

-ek (1 nazw.: *Bednarek*);

-any (1 nazw.: *Kowalany*);

-aś (1 nazw.: *Flaś*);

-owicz (2 nazw.: *Bednarowicz*, *Fabrowicz*);

-ski (-iński) (13 nazw.: *Bednarski*, *Ceglarski*, *Ciesielski*, *Flaszyński*, *Flasiński*, *Gąciarski*, *Kołodziński*, *Kotlarski*, *Kowalski*, *Młynarski*, *Pilarski*, *Szklarski*, *Ślosarski*);

-awski, -ewski (-owski) (4 nazw.: *Cieślawski*, *Cieślewski*, *Cieślowski*, *Kuśnierzeski*);

- zmiana paradygmatu fleksyjnego -o > -a (1 nazw.: *Kowala*).

Do najbardziej produktywnych trzeba zaliczyć sufiksy: patronimiczny *-ik (-yk)* – 7 razy oraz odmiejscowy *-ski* – 13 razy.

Nazwiska zon i córek tworzone są odpowiednio za pomocą następujących sufiksów: *-owa* (*Bednarczykowa*), *-ka* (*Gancarka*), *-ska* (*Flaszyńska*), *-ina (-yna)* (*Fabryzna*), *-anka (-onka, -ąka)* (*Bednarzonka, Kowalczyka*), *-ówna* (*Kowalczykówna*).

Osobną grupę stanowią nazwiska, które mogły powstać drogą onimizacji lub derywacji. Nie można bowiem w ich przypadku jednoznacznie stwierdzić, czy formant danego nazwiska jest formantem słowotwórczym (a więc funkcjonuje w planie apelatywnym), czy też nazwotwórczym, czyli pełniącym swoją funkcję w planie antroponimicznym (Skowronek 1996: 294). W tej grupie znalazło się 7 nazwisk. Mają one sufiks złożony *-czyk*.

Kowalczyk ← *Kowal-czyk* lub *kowalczyk*;

Krawczyk ← *Krawcz-yc* lub *krawczyk*;

Młynarczyk ← *Młynar-czyk* lub *młynarczyk*;

Pilarczyk ← *Pilar-czyk* lub *pilarczyk*;

Piowarczyk ← *Piowar-czyk* lub *piowarczyk*;

Szewczyk ← *Szewcz-yc* lub *szewczyk*;

Ślosarczyk ← *Ślosar-czyk* lub *ślusarczyk* (*ślosarczyk*).

W badanym materiale zanotowałam również dwa nazwiska o etymologii niemieckiej: *Stalmach* (< niem. *Stellmacher* > pol. *Stelmach*, i *Flasz* (< niem. *Flaschner* lub *Flasche*) oraz jedno motywowane przez apelatyw łaciński: *Faber*. Nazwisko *Gancarz* wystąpiło w formie gwarowej. Oprócz dwóch: *Fabryk*, *Kowalany*, a także jednej odmianki fonetycznej: *Kuśnierzeski*, wszystkie pozostałe nazwiska współcześnie występują.

Analiza powyższych antroponimów wskazuje, iż wiele nazw rzemieślników, będących podstawą nazw osobowych, to nazwy zawodów historycznych, dziś już nieuprawianych, ich nazwy zanikły (aczkolwiek SJP Dorota notuje wszystkie wyżej wymienione apelatywy oprócz *pilarza*, *rzemieniarza*), ale często zachowały się w nazwach osobowych, jak *Bednarz* (> *Bednarczyk*, *Bednarek*, *Bednarowicz*, *Bednarski*), *Gancarz* (> *Gancarczyk*), *Garbarz* (> *Garbarczyk*), *Gonciarz* (> *Gąciarski*), *Kołodziej* (> *Kołodziejczyk*, *Kołodziński*), *Kotlarz* (> *Kotlarski*), *Niciarz*, *Papiernik*, *Paśnik*, *Piernikarz*, *Pilarz* (> *Pilarczyk*, *Pilarski*), *Piowar* (> *Piowarczyk*), *Powroźnik*, *Prochownik*, *Rzemieniarz*, *Smolarz*, *Solarz* (> *Solorz*), *Stalmach*, *Węglarz*.

W badanych księgach metrykalnych wystąpiły również nazwiska od nazw zawodów związanych z handlem (np. *Księgarczyk*, *Kupczak*), z przewozem osób lub rzeczy (np. *Forytarz*, *Stangret*), z początkami przemysłu (np. *Falbierz*, *Knap*), z gospodarstwem leśnym, rolnym i domowym (np. *Drwał*, *Chmielarz*, *Kucharz*), z pasterstwem (np. *Baca*, *Owczarz*), z kościołem (np. *Kościelniak*, *Kapłański*), z wojskiem (np. *Dobosz*, *Dragon*), a także nazwy zawodów i urzędów związanych z dworem (np. *Dworak*, *Karbownik*, *Konarski*), jak również nazwiska od nazw wyższych i niższych urzędników miejskich i wiejskich (np. *Pokładnik*, *Rychter*, *Soltys*, *Wójcik*). Ze względu na charakter artykułu (ograniczenia ilościowe) nie omawiam ich.

Objaśnienia skrótów nazw miejscowości

- A – Andrychów
 BD – Barwałd Dolny
 BŚr – Barwałd Średni
 Ch – Chocznia
 Chrz – Chrzastowice
 F – Frydrychowice
 In – Inwałd
 Kl – Klecza
 Kos – Kosowa
 Lg – Lgota
 P – Przybradz
 Ra – Radocza
 S – Spytkowice
 Tl – Tluczań
 Wa – Wadowice
 Wie – Wieprz
 Wit – Witanowice
 Woż – Woźniki

Objaśnienia skrótów słowników i opracowań

- BuNT – J. Bubak, *Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego*, cz. I–II, Wrocław 1970.
 BuŚąd – J. Bubak, *Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądecczyzny*, Kraków 1992.
 KSGP – J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I–VI, Kraków 1900–1911.
 NAP – *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślikowa, SEMot 1, Kraków 2000.
 NG – *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, SEMot 5, Kraków 1997.
 NmPol – *Nazwy miejscowe Polski*, t. I–V, red. K. Rymut, Kraków 1996–2001.
 NOdm – *Odmiejscowe nazwy osobowe*, oprac. Z. Kaleta, SEMot 3, Kraków 1997.
 RoNS – S. Rospond, *Słownik nazwisk śląskich*, t. I–II, Wrocław 1967–1973.
 RymNP – K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. I–II, Kraków 1999–2001.
 SEMot – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, red. A. Cieślikowa, M. Malec, K. Rymut, t. I–VI, Kraków 1995–2000.
 SG – *Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa, 1800–1902.
 SJPDor – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I–X, Warszawa, 1958–1968.

- SL – S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, Warszawa 1951 (wyd. III fotooffsetowe z wyd. II Lwów 1854–1860).
- SLŚ – *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, red. M. Plezia, t. I–VIII, Kraków 1956–2000.
- SNW – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, red. K. Rymut, t. I–X, Kraków 1992–1994.
- SW – *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. I–VIII, Warszawa 1952 (wyd. fotooffsetowe z wyd. 1900–1927).

Inne skróty

- ap. – apelatyw, nazwa pospolita
- f – femininum
- gw. – gwarowy
- łac. – łaciński
- nazw. – nazwisko
- niem. – niemiecki
- n. m. – nazwa miejscowa
- n. os. – nazwa osobowa
- stp. – staropolski
- por. – porównaj
- przen. – przenośnie
- przyr. – przyrostek
- wś – wieś
- zdr. – zdrobnienie

Bibliografia

- Cieślíkowa A., 1990, *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*, Wrocław.
- Górny H., 2004, *Nazwiska mieszkańców wybranych miejscowości dawnej ziemi sanockiej w świetle interferencji etniczno-językowej (XV–XIX w.)*, Rzeszów.
- Grzegorzczkova R., 1981, *Zarys słowotwórstwa polskiego: słowotwórstwo opisowe*, wyd. 5 popr., Warszawa.
- Kowalik-Kaleta Z., 1983, *Strukturalistyczna a strukturalna klasyfikacja nazwisk*, „Polonica” IX, Wrocław, s. 233–254.
- Młynarczyk E., 2004, *Nazwy osób zajmujących się handlem (na podstawie tekstów praw miejskich Krakowa i zapisów lustracyjnych z XVI i XVII w.)*, *Annales Academiæ Paedagogicæ Cracoviensis, Studia Linguistica II*, Kraków, s. 307–321.
- Skowronek K., 1996, *Współczesne, najczęściej używane nazwiska polskie*, [w:] *Antroponimia słowiańska*, Warszawa, s. 290–299.

Surnames from Names of Handicraftsmen (on the Basis of the Public Registers of the Former Deanery of Wadowice)

Abstract

The article tries to show the formative process of proper nouns in the former deanery of Wadowice using examples of surnames formed from the names of handicraftsmen. Collected anthroponymic material includes 62 surnames (together basic forms, without suffixes and derivations). The surnames were formed in the course of onymization or derivation. There are also anthroponyms in case of which one cannot state univocally if a formative of a given surname is word-formative (and if so, it functions in the appellative ground) or name-formative that is fulfilling its function in anthroponimic ground.